

та перспективи сталого розвитку : [електронне видання]: мат-ли доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23-24 жовт. 2014 р.) / голова редкол. С.В. Мельниченко. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. Ун-т, 2014. – 418 с.

12. Соловей Л.С. Становлення вітчизняної системи підготовки майбутніх фахівців сфери туризму (друга половина ХХ ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Л.С. Соловей; НАПН України, Ін-т вищої освіти. – Київ, 2011. – 23 с.

13. Трусова Т.С. Особливості професійної підготовки фахівців з туризму в Україні [Електронний

ресурс] / Т.С. Трусова // Проблеми та технології підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації в умовах інноваційного розвитку суспільства (ПНК-2013). – Режим доступу : http://tourlib.net/statti_ukr/trusova.htm. – Заголовок з екрану.

14. Федорченко В.К. Історія екскурсійної діяльності в Україні : навч. посіб. / В.К. Федорченко. – Київ : Кондор, 2010. – 166 с.

15. Фоменко Н.А. Педагогіка вищої школи: методологія, стандартизація туристської освіти: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н.А. Фоменко. – Київ : Слово, 2005. – 216 с.

УДК 378.011.3-051:372.3-053.4

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ РАНЬОГО ВІКУ

Івах С.М., к. пед. н.,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

У статті розкрито особливості підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з дітьми раннього віку; охарактеризовано змістові аспекти теоретичного та практичного складників навчальних планів підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми означеної вікової категорії; акцентовано увагу на міждисциплінарному підході, що забезпечує оптимальне поєднання нормативних знань, умінь, формування особистісно-професійних якостей та реального рівня розвитку готовності майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього віку.

Ключові слова: підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти, змістові аспекти професійної підготовки, педагогічна практика, діти раннього віку.

В статье раскрыты особенности подготовки будущих специалистов дошкольного образования к работе с детьми раннего возраста; охарактеризованы содержательные аспекты теоретической и практической составляющей учебных планов подготовки будущих воспитателей к работе с детьми указанной возрастной категории; акцентировано на ее междисциплинарном подходе, что обеспечивает оптимальное сочетание нормативных знаний, умений, формирование личностно-профессиональных качеств и реального уровня развития готовности будущих воспитателей к работе с детьми раннего возраста.

Ключевые слова: подготовка будущих специалистов дошкольного образования, содержательные аспекты профессиональной подготовки, педагогическая практика, дети раннего возраста.

Ivakh S.M. TRAINING FUTURE PRESCHOOL SPECIALISTS TO WORK WITH CHILDREN OF EARLY AGE

The article reveals the peculiarities of training future preschool specialists to work with children of early age; characterises the content aspects of the theoretical and practical part of academic plans for training future preschool specialists to work with such children; focuses on the interdisciplinary approach, which secures an optimal combination of standard knowledge, skills, forming individual professional qualities and a high level of developing readiness of future teachers to work with children of early age.

Key words: training future preschool specialists, content aspects of professional training, pedagogical practice, children of early age.

Постановка проблеми. Кардинальна зміна ціннісних критеріальних підходів до побудови сучасної системи вітчизняної освіти, ускладнення завдань і змісту виховання дітей та молоді зумовлюють зростання вимог до педагогічних працівників. Звідси постає необхідність глибшого усвідомлення професійної підготовки майбутніх педагогів, що визначається освітньою

діяльністю ВНЗ, яка має забезпечити відповідні умови для професійного становлення фахівця вже у студентські роки.

За таких умов сучасний вищий навчальний педагогічний заклад має на меті сформувати висококваліфікованого спеціаліста, спроможного на належному науково-теоретичному, психологічному і практичному рівнях розв'язувати завдання розвитку та

виховання дітей усіх вікових категорій, починаючи з раннього віку.

Під час вивчення психолого-педагогічної літератури з аналізованої проблематики та практичної діяльності дошкільних навчальних закладів нами було виявлено значну невідповідність між необхідністю здійснення адекватного і кваліфікованого психолого-педагогічного супроводу дитини раннього віку з боку професіоналів, що мають необхідну кваліфікацію, і суттєвим дефіцитом таких фахівців. Це, зі свого боку, передбачає зміну організаційних аспектів професійної підготовки майбутніх вихователів, оновлення змісту її фахового складника, знаходження доцільних засобів, методів та форм її реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж дослідження нами було з'ясовано, що питання підготовки майбутнього педагога до професійної діяльності розкрито у наукових роботах І. Зязюна, Л. Карамущенко, І. Кривоноса [15] (змістові аспекти професійно-педагогічної підготовки у вищих навчальних закладах); О. Аматыєвої, Н. Гавриш [1], І. Дичківської [8], Т. Поніманської [17] (інноваційні технології підготовки педагогів); Л. Артемової [2], Г. Беленької [4], О. Богоніч [5] (формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних закладів); Л. Загородньої і С. Тітаренко [10] (формування педагогічної майстерності майбутніх вихователів дошкільних закладів); Н. Бесараб [3], О. Мороза (адаптація випускників вищих навчальних закладів до професійної діяльності); В. Кузя, З. Курлянд, Н. Ничкало (підвищення професійної кваліфікації педагогічних кадрів).

Так, Л. Артемова наголошує на тому, що підготовка педагога дошкільного фаху передовсім має відповідати сучасним вимогам, адже це перша освітня ланка, від якої залежить рівень освіченості і вихованості майбутнього покоління. Вона має свою специфіку, однак ґрунтується на основних дидактичних закономірностях побудови процесу фахової підготовки у вищому навчальному закладі [2].

На думку дослідниці О. Богоніч, фахова підготовка у вищій школі базується на ефективній побудові навчально-виховного процесу, що забезпечує поступову трансформацію пізнавальної діяльності у професійно спрямовану. Тому з урахуванням своєрідності і специфіки підготовки вихователя у ВНЗ необхідно підвищувати готовність майбутніх фахівців до роботи з дітьми дошкільного віку в умовах вітчизняних ДНЗ [5].

Сучасні науковці також увиразнюють окремі аспекти підготовки фахівців дошкіль-

ного профілю а) до розвитку особистості дитини в дошкільному віці (О. Богоніч, З. Борисова, І. Загарницька) [16], б) до організації еколого-дослідницької діяльності дітей в природі (Н. Лисенко) [12]; в) до економічного виховання дошкільників (Н. Грама) [7]; г) до педагогічної взаємодії з батьками дітей дошкільного віку (О. Долинна, О. Низковська) [9], д) до спільної роботи сім'ї і педагогічного колективу ДНЗ у формуванні моральних якостей особистості дитини (Г. Борин) [6] та ін.

Постановка завдання. Як засвідчив аналіз наукової літератури, попри різнобічне вивчення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності власне її аспекти у роботі з дітьми раннього віку висвітлені науковцями недостатньо, що й зумовило вибір тематики нашої наукової розвідки. Мета статті – здійснити аналіз змістових аспектів сучасної підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальновідомо, що основою навчання будь-яких фахівців є професіограма, чи модель готовності до майбутньої професійної діяльності, яка охоплює відповідні компоненти, методологічні підходи, принципи, зміст підготовки, певні вимоги до обсягу знань, умінь та професійно особистісних якостей тощо, а також сприяє підвищенню ефективності майбутньої діяльності. З огляду на такий підхід навчання у ВНЗ має забезпечувати формування готовності кожного випускника до майбутньої професійної діяльності, розвивати його професійну свідомість. А це можливо тільки за умови, що пізнавальна діяльність здійснюється на межі професійної, тобто пізнавальні дії зв'язуються із професійно орієнтованими. Тому на етапі планування навчально-виховного процесу необхідно враховувати, наскільки можна реально забезпечити співвідношення між професійними знаннями, умінями студентів та розвитком їхніх професійно-особистісних якостей; основними видами діяльності майбутнього педагога та його функціями в означеному професійному руслі.

З огляду на це визначається міждисциплінарний підхід до підготовки майбутніх педагогів, що передбачає інтегрування та структурування змісту засобами нормативних навчальних дисциплін і педагогічної практики як коригуючої та узагальнюючої ланки згаданої підготовки.

Ураховуючи, що вміння постають як практично задіяні знання, що особистість може діяти успішно й усвідомлено лише за умови усвідомлення мети своєї діяльності,

вміння передбачати її проміжні і кінцеві результати, характер і зміст, проаналізуємо зміст навчальних дисциплін задля з'ясування нормативних знань і умінь, формування особистісно-професійних якостей, реальної готовності майбутніх педагогів до роботи з дітьми раннього віку.

Відтак до навчальних планів Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка уведено такі навчальні дисципліни, які готують майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього віку, «Виховання дітей раннього віку», «Основи медичних знань та педіатрії», «Основи дефектології та логопедії», «Дитяча психологія», «Загальна психологія», «Педагогіка дошкільна», «Дошкільна лінгводидактика», «Методичний супровід комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей», «Основи образотворчого мистецтва та методика керівництва зображальною діяльністю дітей», «Теорія і методика музичного виховання», «Оздоровчі технології та діагностика фізичного розвитку», «Ознайомлення дітей із суспільним довкіллям», «Основи природознавства і методика ознайомлення дітей з природою», «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень», «Сенсорне виховання дітей дошкільного віку», «Організація музично-театральної діяльності та розвиток дитячої художньої культури», «Навчання та виховання дітей різновікових груп», «Методика фізичного виховання та валеологічної освіти дітей дошкільного віку», «Дитяча література», «Індивідуальний підхід до дітей в умовах ДНЗ», «Педагогіка Марії Монтесорі», «Організація ігрової діяльності у дошкільному віці», «Основи педагогічної майстерності», «Культура мовлення та виразне читання», «Сучасні технології дошкільного виховання».

Навчальний курс «Виховання дітей раннього віку» є основним серед дисциплін професійної та практичної підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього віку.

У процесі вивчення базового курсу студенти ознайомлюються з нормативно-програмовими вимогами щодо виховання та розвитку дітей раннього віку. При цьому основний акцент робиться на ґрунтовному вивченні сучасних програм розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку – програми розвитку дітей від пренатального періоду до 3-х років «Оберіг» (А. Богуш, О. Долинна, Т. Панасюк, О. Яковенко та ін., 2014 р.) та комплексної програми розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку «Соняшник» (Л. Калуська, 2014 р.). Студенти також отримують ґрунтовні знання

про особливості психофізичного розвитку дітей; зміст, методи і прийоми їх виховання та навчання у сім'ї та дошкільному навчальному закладі.

Значну увагу в опануванні навчальної дисципліни «Виховання дітей раннього віку» відведено з'ясуванню питань адаптації вихованців до умов дошкільного навчального закладу; реалізації індивідуального підходу до виховання дітей; створення оптимальних педагогічних умов для їх розвитку і виховання; змісту, методів та форм організації життєдіяльності таких дітей; теоретичних основ планування навчально-виховної роботи з малюками; а також основних принципів, методів та форм співпраці з батьками дітей раннього віку [11, с. 6]. Студенти формують необхідні практичні вміння планувати й організовувати режимні моменти у групах дітей раннього віку, а також здійснювати різноманітні форми співпраці з батьками дітей цієї вікової категорії.

У навчанні і вихованні дитини перших трьох років життя чільне місце посідає своєчасний і правильний розвиток мовлення, оскільки це впливає на формування вищої нервової діяльності, є основою формування розумового розвитку і мислення дитини. Тому важливого значення надається вивченню дисципліни «Дошкільна лінгводидактика», завданням якої є формування готовності майбутнього фахівця до організації і керівництва комунікативно-мовленнєвою діяльністю дітей, в тому числі і раннього віку. Основна увага звертається на опрацювання таких тем, як «Становлення і розвиток мовлення дітей першого року життя», «Загальна характеристика мовленнєвого розвитку дітей другого року життя», «Розвиток мовлення в період становлення мовленнєвої діяльності дітей третього року життя» тощо.

Аналогічно у процесі вивчення інших нормативних дисциплін, передбачених навчальним планом, вміщено тематичні блоки, що стосуються особливостей виховання та розвитку дітей раннього віку.

Так, під час опанування студентами дисципліни «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень» особлива увага звертається на опрацювання таких тем, як «Сенсорна культура та розумовий розвиток дитини раннього віку», «Ігри-заняття з дітьми раннього віку».

Таким чином, цільове інтегрування знань із нормативних навчальних дисциплін та комбінування нових способів діяльності (розробка змісту консультацій для батьків на основі вивченої теми) з уже відомими (опанування знаннями з тієї ж теми) шляхом перенесення знань та умінь у нову ситуацію

сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх педагогів, глибшому усвідомленню і закріпленню знань.

Ще одним важливим складником підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього віку є практика в групах дітей раннього віку. Педагогічна практика як органічна частина навчально-виховного процесу, що забезпечує поєднання теоретичної підготовки студентів з їхньою практичною діяльністю, є одним із засобів успішної підготовки студентів до професійно-педагогічної діяльності. Вона дає можливість повніше осмислити закономірності та принципи навчання і виховання, опанувати професійні уміння і навички, досвід практичної роботи.

Важливими завданнями педагогічної практики є ознайомлення студентів із системою навчально-виховної роботи у дошкільних навчальних закладах; встановлення та поглиблення зв'язку теоретичних знань студентів із реальним педагогічним процесом, формування умінь використовувати знання у процесі розв'язання конкретних навчально-виховних, оздоровчо-профілактичних, соціально-правових завдань; вироблення професійних умінь, необхідних вихователю дітей дошкільного віку; формування у студентів психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності, розвиток необхідних професійних та особистісних якостей, прагнення до професійного самовдосконалення; сприяння зростанню творчого потенціалу студентів під час проведення науково-педагогічних досліджень, вивчення кращого досвіду роботи вихователів [13, с. 17].

Метою практики в групах дітей раннього віку є усвідомлення студентами значення раннього віку дитини для подальшого її розвитку, ознайомлення з особливостями педагогічної взаємодії вихователя з дітьми раннього віку, формування у студентів професійно-педагогічних умінь і професійно значимих якостей особистості вихователя.

Організація педагогічної практики базується на виконанні завдань програми практики, а також забезпечує реалізацію індивідуального підходу до кожного студента як до унікальної особистості, дбайливо і обережно, цілеспрямовано і послідовно, розкриваючи у ньому сильні особистісні і професійні сторони та допомагаючи виявити і долати слабкі. Забезпечення особистісно орієнтованого, комплексного, безперервного і творчого характеру підготовки кожного студента з різним рівнем сформованості професійних умінь і навичок, безперечно, впливає на підвищення якості професійної підготовки кожного студента. Тому провід-

ною ідеєю педагогічної практики є розвиток індивідуальних творчих здібностей майбутніх вихователів, становлення індивідуального стилю їхньої педагогічної діяльності [14, с. 140].

Іншою ідеєю педагогічної практики є програмовано-варіативний підхід, який, з одного боку, передбачає опанування обов'язкових для усіх студентів знань, умінь, навичок; включення практикантів в обов'язкові види педагогічної діяльності, а з другого – припускає варіацію змісту і форм діяльності, завдань, проектів, що пропонуються студентам на вибір, з урахуванням рівня їхньої професійної спрямованості, загальноосвітньої і професійної підготовки, індивідуальних особливостей. Обов'язковою умовою є добровільний вибір видів діяльності студентом.

Під час педагогічної практики студентам доводиться розв'язувати різноманітні педагогічні завдання, що вимагають не простого відтворення теоретичних знань, а конструювання нових алгоритмів діяльності і поведінки, формування та досягання принципово нових цілей, що забезпечує професійну активність студента та дає змогу формувати професійні уміння та навички. Загалом це інтенсивна самоосвітня і самовиховна робота майбутніх вихователів, перевірка їхньої готовності до адаптації в умовах реальної дійсності щодо розвитку дошкільної освіти.

Під час практики також необхідним видається забезпечення комплексного характеру практики, що означає здійснення міжпредметних зв'язків між філософією, фізіологією, психологією, педагогікою, методиками дошкільної освіти, взаємозв'язок теоретичної підготовки і практичної роботи, поєднання різних видів діяльності студентів у дошкільному навчальному закладі щодо опанування системи професійних ролей [14, с. 143].

Отже, педагогічна практика, організована в єдності з навчальною та позанавчальною діяльністю студентів, формує суспільну активність майбутніх вихователів, розвиває у студентів інтерес до вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу, формує педагогічні здібності та навички самостійної дослідницької діяльності.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з дітьми раннього віку визначальним є міждисциплінарний підхід, що передбачає інтегрування знань, отриманих у процесі опанування нормативних навчальних дисциплін та практичних умінь, отриманих під час проходження педагогічної практики як узагальнювальної

ланки підготовки. Таке поєднання сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх педагогів, глибшому усвідомленню і закріпленню знань щодо педагогічної роботи в групах дітей раннього віку.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз інноваційних технологій підготовки майбутніх фахівців до роботи з дітьми раннього віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амацьєва О. Формування інноваційної культури педагога / О. Амацьєва, Н. Гавриш // Дошкільне виховання. – 2002. – № 10. – С. 11–13.
2. Артемова Л. Пріоритети в підготовці педагогів дошкільного профілю / Л. Артемова // Дошкільне виховання. – 2002. – № 2. – С. 7–9.
3. Бессараб Н.С. Вихователь освітнього закладу нового типу як особистість / Н.С. Бессараб // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / за ред. В.О. Зайчука. – К., 1997. – Вип. 19. – С. 107–111.
4. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання : монографія / Г.В. Беленька. – К. : Світоч, 2006. – 304 с.
5. Богініч О.Л. Шляхи вдосконалення системи підготовки фахівців дошкільної освіти [Електронний ресурс] / О.Л. Богініч // Педагогічна наука : історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – 2008. – Вип. 1. – Режим доступу: http://intellectinvest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_sciences_arhiv_pn_n1_2008_st_9/
6. Борин Г.В. Особистісно-діяльнісний підхід у підготовці майбутніх педагогів-вихователів до роботи з батьками дітей раннього віку / Г.В. Борин // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. XIX – XX. – С. 187–192.
7. Грама Н. Професійна підготовка педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей / Н. Грама. – Одеса, 2002. – 380 с.
8. Дичківська І. Інноваційна компетентність педагога / Ілона Дичківська // Дошкільне виховання. – 2010. – № 1. – С. 7–11.
9. Долинна О. Батьки в дошкільному закладі : споживачі та гості чи партнери-однодумці? / О. Долинна, О. Низковська // Дошкільне виховання. – 2007. – № 1. – С. 6–8.
10. Загородня Л.П. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навчальний посібник / Л.П. Загородня, С.А. Тітаренко. – Суми : Університетська книга, 2010. – 319 с.
11. Івах С.М. Виховання дітей раннього віку : методичні матеріали до семінарських занять [для підготовки фахівців ОКР «Бакалавр» напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта»] / С.М. Івах, Х.А. Шапаренко, М.І. Ярушак. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2014. – 182 с.
12. Лисенко Н.В. Теорія і практика екологічної освіти : дошкільник-педагог : навч.-метод. посіб. [для ВНЗ] / Н.В. Лисенко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2009. – 400 с.
13. Невмержицька О. Методичні рекомендації до проведення педагогічної практики: Навчально-методичний посібник / О. Невмержицька, С. Івах. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. – 98 с.
14. Паласевич І. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти під час проходження педагогічної практики / С. Івах, І. Паласевич // Наукові записки кафедри педагогіки : зб. наук. пр. Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – Вип. XXXVII. – Харків, 2014. – С. 139–145.
15. Педагогічна майстерність : підручник / І.А. Зязюн, Л.В.Карамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і перероб. – К. : Вища школа, 2008. – 378 с.
16. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : монографія / Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, З.Н. Борисова та ін.; за заг ред. І.І. Загарницької. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – 310 с.
17. Поніманська Т.І. Підготовка педагогічних кадрів для системи дошкільної освіти / Т.І. Поніманська. – К., 2004. – 456 с.